

KERTINĖ PARAŠTĖ

Bernardas Brazdžionis

Vytauto Maželio nuotrauka

Pavasaris, poezija ir Bernardas Brazdžionis

Su pavasariu vėl grįžta Čikago ir tradicinės „Poezijos dienos“ — didelė lietuviško žodžio ir žmogiškos vaizduotės šventė. Šiais metais tai bus ypatingas įvykis, nes tai bus susitikimas su poetu Bernardu Brazdžioniu, kuris Čikagoje jau senokai yra lankęsis. Ateinanti penktadienį, gegužės 22 dieną, 7 v.v. Jaunimo centro mažojoje salėje Bernardas Brazdžionis deklamuos savo poeziją, o taip pat tą vakarą bus rodoma ir naujausia vaizduotė apie poeto keliones į Lietuvą, kur, kaip visi gerai žinome, poetas buvo sutinkamas su nepaprastu mūsų žmonių dvasios pakilimu. Poetą auditorijai pristatys Draugo vyriausia redaktorė rašytoja Danutė Bindokienė.

Bernardas Brazdžionis poetinė tematika ir stilistika tokia plati ir įvairialypė, kad jas ir išminčiųingiausi kritikai bei literatūrai vargiai įmano aprėpti. Tačiau savo ruožtu manytume, kad yra viena gija ar įvaizdis jo poezijoje, kurį labai norėtusi šia proga pabrėžti. Tai Bernardas

Brazdžionio vizijos sąsaja su pavasariu. Jis, jo apraiškos, jo sukeliami jausmai ir mintys — neišsami ženkla kažko daugiau, supančio žmogišką būtį. Užsiminsime tik tris atvejus, nors jų būtų galima nurodyti kur kas daugiau:

*Nedaugeti pavasarių
nuskynėme.*

Nedaugeti ir nemažai.

*Ir žaižaruojančių gaisrų
plazdėjime*

*Anos buities preliudijas
giedojo angelai.*

Nebuvo liūdesio.

*Ir sutemų nakturai geso be
raudų,*

*Nes mūsų dienos buvo amžina
malda,*

*Ir mūsų maldos ne iš tų
maldų.*

(„Oremus“)

(Viena karta skaitytojų šita trumpą eilėraščių moka mintinai):

TAVĖS NEBUS

*Ateis pavasaris, žydės žilvičiai
ir klevai — tavęs nebus.
Ateis duktė, ateis sūnus, ateis
kiti, kur tu buvai —
tavęs nebus.
Per žydą dangų saulė kops ir
mėnuo pateks — tavęs nebus.
Kaip vandenio, kaip vandenio
žmonių daug nutekės —
tavęs nebus*

O štai dar kiti posmai, širdi veriantys, nes apgaulė — tiesa, ir atvirkščiai:

*Po kaštanais žaidė vėjas
tartum vaikas,
Po kaštanais žaidė kūdikiai
maži,
Buvo pats žydėjimo kaštanų
laikas,
Buvo pats žviesus gegužis,
dievaži!*

*Ir pavasaris, kaip dievas
Apolonas,
Galvą laurais pasipuokęs
ir šaunus,
Rankoj nešdamas gyvybių
milijonus
Prakeliavo pro vaikus ir
kaštanus.*

[...]

*Ar ne tu tenai žaidai kaip
mažas vaikas,
Ar ne mudu po berželiais,
mudu du,
Ar ne mums visiems visiems
ateina laikas
Tų senelių, tų baltųjų
valandų?*

*O pavasaris kaip dievas
Apolonas,
Pasipuokęs galvą laurais
prakeliaus,
Varpui skambant: „Requiem
aeternam dona...“
Kas gyveno ir kas mirė,
nepaklaus.*

(„Pavasario kelionė“)

Pavasaris — Bernardo Brazdžionio poezijoje ypatinga priešingybų terpė, gamtos ir žmogaus, grožio ir praradimo, džiaugsmo ir liūdesio, gyvenimo ir mirties. Pavasaris guodžia ir drasko, džiugina ir liūdina, skelbia gyvenimą, o užmena mirtį. Bet tada jis prakeliauja, „nešdamas vaisių milijonus/ Pro senusius ir pro uosius, žilvičius“. Ir mes nurimstame. Ateikime šitose pavasario burtus išgyventi ateinančio penktadienio vakarą į Jaunimo centro mažąją salę.

Antroji „Poezijos diena“ bus ateinanti šeštadienį, gegužės 23 dieną, 7 v.v. Jaunimo centro kavinėje. Vakaro programoje savo eilėraščius skaitys jaunieji poetai: Julius Keleras, Darbininko redaktorius, atvykstantis iš New York'o, čikagiečiai Daiva Karužaitė ir Vainis Alekša.

Siemietinės „Poezijos dienos“ Čikagoje ruošia JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros taryba, kuriai vadovauja Marija Remienė. Didelė padėka jiems. (a.l.)

Šiame numeryje:

„Poezijos dienų“ ir Bernardo Brazdžionio Čikagoje laukiant • Lietuvių liaudies meno medžio skulptūrų paroda University of Wisconsin — Madison • Vaclovo Rato darbų paroda Lietuvių dailės muziejuje • Lietuvos nacionalinės premijos laureatas poetas Alfonsas Nyka-Niliūnas • Džojos Barysaitės fotografijų paroda „Valdas Adamkus — prezidentas“

Adolfas Viluckis (g. 1939), Gruoslaukis, Lietuva „Lietuvos laisvė“, 1980-ieji, 22 x 19 x 13 colių

Ipolitas Užkurnys (g. 1928), Pypilai, Lietuva „Žvejys“, 1977, 30 x 22 x 20 colių

Iš Lietuvos apaštalai keliauja į Wisconsin

Lietuvių liaudies meno medžio skulptūrų paroda UW — Madison

Lietuvių dailės muziejus Pasaulio lietuvių centre, Lemont, Illinois, yra žinomas ne vien vietos lietuviams, bet ji dažnai aplanko ir apylinkėse gyvenantys amerikiečiai, o svečių užsuka ir iš toliau. Muziejuje yra kelios pastovios meno galerijos. Paveikslų galerijoje yra lietuvių klasikų, tokių, kaip Adomas Varnas, Viktoras Petravičius, Povilas Puzinas, Adomas Galdikas, Viktoras Vizgirda, Vytautas Kasiulis ir kitų meno darbų. Galerijoje kabo keletas ir Lietuvių fondo nuosavybėje esančio dailininko Prano Domšaičio paveikslų rinkinio meno darbų. Čia veikia taip pat ir lietuvių tautodailės paroda, o koridoriuose kabo lietuvių fotomenininkų nuotraukos. Reikia taip pat paminėti, kad muziejuje nuolat vyksta įvairios su kaktuvinės bei proginės parodos.

Dailės muziejuje Lemont'e yra išstatytas ir gausus lietuvių medžio skulptūrų rinkinys. Dalį šių skulptūrų kuriam laikui muziejus paskolino University of Wisconsin Elvehjem Meno muziejui, kuriame šį pavasarį yra rengiama šių skulptūrų paroda. Dalia Šlenienė, Lietuvių dailės muziejaus direktorė, pažymėjo, kad šiuo metu muziejuje yra 207 dvidešimt keturių lietuvių liaudies menininkų medžio skulptūros, kurias muziejui padovanojo „Transpak“ siuntinių į Lietuvą bendrovės savininkas Romas Pukšys. Į University of Wisconsin muziejų laikinai iš Lemont'o

iškeliaus 50 skirtingų menininkų sukurtų skulptūrų.

Apie lietuviškų medžio skulptūrų kelią į University of Wisconsin kalbėjomes su dr. Rūta Salikienė, parodos rengimo iniciatore.

— Sakykite, Rūta, kaip ir kada kilo mintis medžio skulptūrų, esančių Lemont'e, išstatyti Elvehjem meno muziejuje Madison'e?

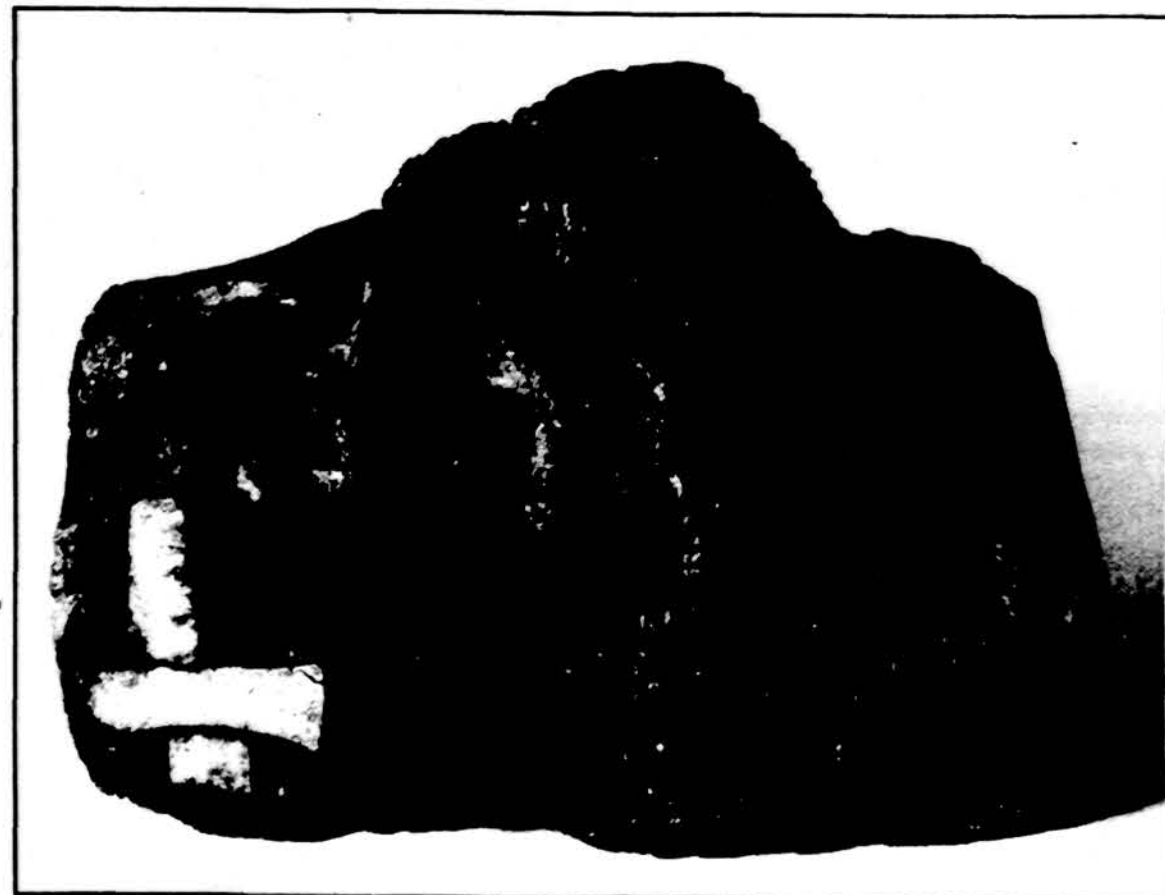
— Idėja suruošti lietuvių liaudies skulptūrų parodą Madison'e kilo mano Menų fakulteto vadovei dr. Beverly Gordon, kai ji mane aplankė Lemont'e 1994 metais. Aš ją nusivedžiau į Lietuvių dailės muziejų, ir ji labai nustebė, pamatiusi šias skulptūras. Jos komentaras buvo: „Kodėl jūs, lietuviai, tokias puikias skulptūras paslėpėte rūsyje?“ Jos skatinama, aš parašiau

parodos ruošimo projektą, kurį universiteto vadovybė priėmė. Žinoma, aš pirmiausia pasitariau su Dailės muziejaus direktore Dalia Šleniene, nes nežinojau, ar Lietuvių dailės muziejaus tokį projektą priims. Direktorė Dalia Šlenienė mielai sutiko, nes jina žinojo, kad tokiu būdu su lietuvių liaudies skulptūromis susipažins ir platesnė amerikiečių akademinė visuomenė.

Aš pati susipažinau su liaudies skulptūromis, kai gavusi Fulbright stipendiją, 1993 metais stažavausi Lietuvoje. Nors aš rinkau medžiagą apie tautinius drabužius, bet mane taip pat domino, kaip dabartiniai liaudies meno skulptoriai savo darbuose vaizduoja tautinius drabužius, nes tai rišosi ir su mano teze.

Per Baltijos folkloro festivalį Palangoje susipažinau su vienu

(Nukelta į 4 psl.)

Vytautas Majoras (g. 1930), Vilkių kaimas, Lietuva „Herkus Mantas“, 1975, 24 x 35 x 12 colių

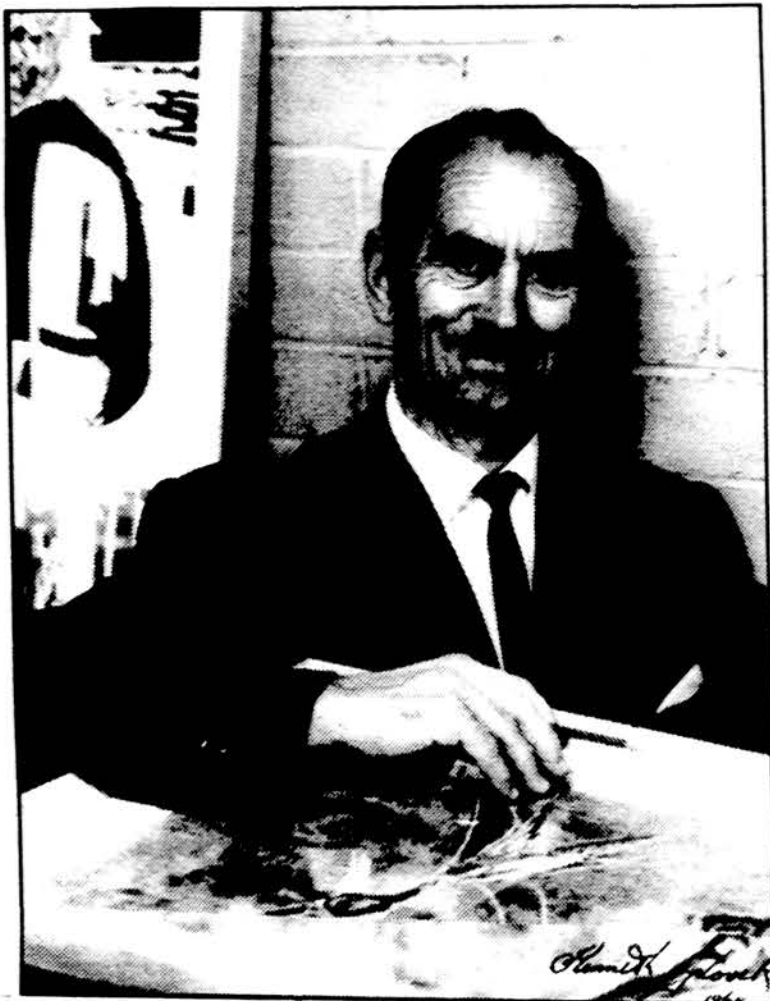
Vaclovo Rato (1910 - 1973) darbų paroda Lietuvių dailės muziejuje

Vaclovas Ratas, vienas iš stipriausių mūsų grafikų, gyvenęs Australijoje, Sydney Telopea priemiestyje, ir palikęs savo meno darbų kolekciją dukteriai Ramonai, vėl pasirodys per savo darbus Sydneyje, Čikagoje, New York'e ir Vilniuje. Ramona daug triūso įdėjo ir tų darbų užlaikymą ir prezervaciją. Reikalinga buvo juos visus chemiškai išvalyti, įdėti į paspartus su popierium be rūgšties, labai sausai laikyti ir t.t.

Šią vasarą ši Rato darbų kolekcija, pagal seną pakvietimą, bus vežama parodai į Lietuvos Dailės muziejų Vilniuje. Tą kolekciją jau buvo bandyta keletą kartų nuvežti į Lietuvą, kur ji yra labai laukiama, bet sąlygos vis neleido tą padaryti. Šiuo metu tai pagaliau išsipildys a.a. Vaclovo Rato 25 metų mirties sukaktį. Pakeliui į Lietuvą ši 50 darbų kolekcija bus išstatyta Sydneyje, Lietuvių klube, Bankstown'e gegužės 9 - 10 dienomis ir toliau Lemont, Illinois, bei New York'e.

Vaclovas Ratas grafiką studijavo pas profesorį Adomą Galdiką Kauno meno mokykloje. Studijas dar gino Venecijoje, Florencijoje, Romoje. Lietuvoje priklausė moderniesiems „Art“ ir „Formos“ kolektyvams. To meto jo medžio raiziniai pasižymėjo formos raiškumu ir minties aiškumu.

Budamas karo pabėgėliu iš Lietuvos Vokietijoje, Augsburg'e, jis iliustravo ir išleido dvi knygas: *40 Woods Cuts & The Twelve Ravens* (anglų kalba) ir buvo meno redaktorius lietuvių laikraščio *Žiburiai*.

Vaclovas Ratas su savo kūriniiais 1964 metais, Sydney, Australijoje

Atkeliavęs į Australiją 1949 metais subūrė lietuvių grafikų ir visame krašte išjudino grafikos meno, pakeldamas jo lygį. Ratas buvo vienas iš Sydney grafikų draugijos (Sydney Printmakers) įkūrėjų, tai yra Australijos grafikų draugija, gyvuojanti 37 metų nuo to įkūrimo. Ratas dalyvavo įvairiose parodose, sekė meno raidą ir

pats nuolat ieškojo naujų raiškos būdų. Taip jis medžio raizymo techniką pakeitė lengvesnėmis technika, kur galėtų greičiau ir laisviau pasisakyti. Išvystė ir naują savo stilių su dekoratyviniu pomėgiu, išvystytų skonių ir šilumą.

Su savo medžio raiziniais jis yra dalyvavęs pasaulinėse grafikos parodose Čikagoje, Čekoslovakijoje, Vokietijoje, Belgijoje, Olandijoje, įvairiose Australijos miestuose. Jo kūrinių turi visi Australijos valstijų meno muziejai, ir taip pat jų yra tarptautinėse kolekcijose.

Menininkas, turėjęs įvairių talentų, įskaitant puodininkystę ir keramiką, šiandien yra iš pagrindų atsimenamas kaip grafikas, kuris pakilo į viršūnes, naudodamas tradicinę techniką ir nuolat bandydamas naujas medžiagas bei naujus metodus, tuo prisidėdamas prie vaizdinio meno puoselėjimo Australijoje.

Vaclovo Rato darbų paroda Lietuvių dailės muziejuje, Pasaulio lietuvių centre, Lemont, Illinois, bus atidaryta ateinančią šeštadienį, gegužės 23 dieną, 7 val. vak. Paroda muziejuje vyks iki šių metų birželio 7 dienos.

Lietuviški juodvarniai, virtę egzotiškomis kukaburomis

AURELIJA MITUZIENĖ

Dvidešimt penkeri metai praėjo nuo tos dienos, kai Australijoje savo gyvenimo ir kūrybos kelią baigė vienas ryškiausių lietuviškosios grafikos pradininkų Vaclovas Ratas-Rataiskis. Dar prieš karą jis priklausė žymiajam keturių didžiųjų grafikų ketvertui (Paulius Augius, Viktoras Petravičius, Telesforas Valius, Vaclovas Ratas), kuris atgaivino senąsias lietuvių grafikos tradicijas ir sukūrė lietuviškąją grafikos mokyklą, turėjusią įtakos vėlesnių kartų dailininkams.

Vaclovas Ratas gimė 1910 m. vasario 25 d. Paliepyje, Seinų apskrityje (dabar Lazdijų rajonas). Baigęs Kaune gimnaziją, įstojo į Kauno meno mokyklą, kurią baigė kartu su V. Jurekūnu, D. Tarabildiene, P. Augiu, M. Katiliute ir kitais busimaisiais grafikos meistras. Grafikos meno paslaptis Ratui atskleidė Adomas Galdikas, sugebėjęs ne tik įteigti visą gyvenimą lemiamos reikšmės turėjusius kurybinius principus, bet ir išsaugoti savo mokinio kurybinę individualybę.

Gavęs grafikos pradžiamokslį tėvynėje, kaip ir daugelis to meto veržlių jaunuolių, Ratas išvyko tobulintis į užsienį. Nors kiti to meto dailininkai skubėjo į Paryžių, kur kraują jautino nauji vėjai ir naujos idėjos, jaunasis grafikas pasirinko Italiją. Pagrindiniuose jos meno centruose — Venecijoje, Florencijoje, Romoje, apsuptas senųjų meno lobii, Ratas išmoko dirbti estetiškai ir santūriai, ieškodamas formos aiškumo bei skambumo. Čia dailininkas išugdė savo subtilų skonį, pasisėmė elegancijos ir grožio, noro veržtis ir dirbti.

Grįžęs į Kauną, jis įsitraukė į jaunųjų menininkų sąjūdžius — priklausė dailininkų grupėms „Ars“ ir „Forma“, įnešusioms daug naujo į lietuvišką meną ir savo moderniomis idėjomis atgaivinusioms lietuvių dailininkų kūrybą. Tuo metu Vaclovas Ratas raizė medį kruopščiai ir su pavydėtina kantrybe, stebindamas linijos taupumu ir elegantiškumu. Jau pirmieji darbai sulaukė pripažinimo, o 1937 metais jo iliustruota Maironio knyga *Jūratė ir Kastytis* tarptautinėje Paryžiaus parodoje buvo apdovanota Garbės diplomu. Vėliau sekė tarptautinės parodos JAV, Čekoslovakijoje, Estijoje, Latvijoje.

Dailininkas Vaclovas Ratas Kaune, kada jam buvo 24 metai.

Vaclovas Ratas

Medžio raiziny, 1962

1944 metais dailininką likimas nubloškė į Vakarų. Po karo Vaclovas Ratas dėstė Muen-

chen'e tarptautinėje meno akademijoje, įsteigė savo privačią dailės studiją-mokyklą Augsburg'e. Tuo pat metu dalyvavo parodose ne tik Vokietijoje, bet ir Prancūzijoje, Belgijoje, Olandijoje. 1946 metais kartu su Paulium Augium, Telesforu Valium ir Viktoru Petravičium išleido bendrą darbų rinkinį *40 medžio raizinių*. Dar po metų jis buvo tarp pirmųjų lietuvių dailės instituto narių steigėjų.

Naujas Vaclovo Rato kūrybos laikotarpis prasidėjo 1949 metais, kai jis bene vienintelis iš savo kartos lietuvių dailininkų atsidūrė Australijoje. Kaip ir kitų išeivių, čia jo likimas nelepino — teko dirbti metalo, plytų fabrikuose, keramikos dirbtuvėse. Čia pasikeitė ir jo kūryba — dailininkas ėmė ieškoti naujų medžiagų dirbtuvėse ir naujų techninių priemonių. Lengvesnės medžiagos nevaržė lakios fantazijos. Teigdamas džiaugsmą, dailininkas krysčavo spalvomis, kurė įvairiausias formas. Dažniausiai jis vaizdavo gamtą, — pajūrio peizažus, saules, pievų, lagūnų paukščius. Iš gamtos dailininkas nukeliauja į kosmosą, tolimus pasaulius, abstrakčius vaizdus, geometrines konstrukcijas. Darbų formatai padidėja, išauga paveikslų jėga, atsiranda visai naujas stilius.

Dešimt metų praleidęs Perth mieste ir visą likusią savo gyvenimą dalį Australijos didmiesčiuose Sidney, Vaclovas Ratas aktyviai dalyvavo tolimosios šalies meniniame gyvenime. Čia jis priklausė Siuolaikinio meno draugijai, kartu su kolegomis įkūrė Sidney grafikų draugiją, aplink save subūrė lietuvių dailininkus. Seko netgi girdėti menotyrininkų nuomonę, kad ligi tol Australijoje grafika buvusi komercinio ir pritaikomojo pobūdžio, ir tik lietuvių dėka ji ten atsigaivo ir išaugo į savarakišką meno šaką.

Vaclovas Ratas aktyviai dalyvavo reprezentacinėse parodose — Pietryčių Azijos kraštų kilnojamojoje parodoje 1962-1963 metais, apžvalginėje Australijos grafikos parodoje, 1966 metais Australijos šiuolaikinės grafikos parodoje Washington, JAV, tarptautinėse parodose užsienyje. Kartu rengė ir savo individualias parodas Perth, Melbourne (Australijoje), Cleveland, Čikagoje, New York, Philadelphia, Boston (JAV), kur kartais jau per pirmąsias dienas visi eksponatai būdavo parduoti. Tik po dailininko mirties, 1975 metais darbų paroda buvo surengta Lietuvoje. Spalvinga ir žaisminga Vaclovo Rato grafika, pasižyminti skoniu bei elegancija, visur sulaukdavo pasisekimo — jo darbų įsigijo visi žymieji Australijos muziejai, meno galerijos, Australijos ambasada Washington (JAV), privatus kolekcionieriai. Nemaža darbų dailininko šeimos dėka grįžo į Lietuvą.

Nors Vaclovo Rato kūryboje vyrauja Australijos motyvai, vis dėlto galima just lietuvišką švelnų lyrimą, nes dailininkas savo darbais ir mintimis niekada neatitruko nuo Lietuvos. Australijos Lietuvių Bendruomenės krašto taryboje jis vadovavo dailės sekcijai, surengė leidinį *Vienuolika lietuvių menininkų Australijoje* („Eleven

(Nukelta į 4 psl.)

Vaclovas Ratas

„Jūrininkas“, 1972
Monotipas (spalvotas), 52 x 52 cm

Vaclovas Ratas

„Paukštiai sauleje“, 1972
Monotipas (spalvotas), 33 x 48 cm

Vaclovas Ratas

„Blackboy“, 1950
Medžio raiziny, 19,5 x 15 cm

Vaclovas Ratas

„Medžio raiziny“, 1962
Medžio raiziny, 14,5 x 14 cm

Poetas Alfonsas Nyka-Niliūnas ir Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininkas Valentinas Sventickas Rašytojų klube, Vilniuje.

Algimanto Žitūno nuotrauka

Vakaras Vilniuje su Alfonsu Nyka-Niliūnu

ALGIMANTAS ANTANAS NAUJOKAITIS

Po 53 metų gyvenimo svetur Alfonsas Nyka-Niliūnas šiuo metų vasario pirmoje pusėje atvyko į Lietuvą. Vilniuje, Rašytojų klube, įvyko jo susitikimas su Lietuvos rašytojais, su sostinės visuomene. Prigūžėjo kupina klubo saliuokė. Galbūt todėl, kad žinomas poetas ir vertėjas Alfonsas Nyka-Niliūnas Lietuvoje ypač išpopuliarėjo „Baltų lankų“ leidyklai išleidus didelį susidomėjimą sukėlusius dvi jo knygas — poeziją ir literatūros kritikos straipsnius.

Pradėdamas vakarą Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininkas Valentinas Sventickas pasakė, kad Alfonsą Nyka-Niliūną pakviesti į šį susitikimą nebuvo

lengva. Jis nenorėjo viešų renginių ir pompastiškumo. To nebuvo ir Rašytojų klube. Nyka-Niliūnas nepasakė čia įprastos kalbos — norėjo tik šiaip pasikalbėti su publika, atsakyti į klausimus. O jų buvo daug. Didžiąją jų dalį uždavė rašytojai. Pirmasis klausimas ar pageidavimas iš salės buvo prašymas poetui paskaityti savo eilėraščių. Nyka-Niliūnas atsakė, kad nenusiteikęs to daryti ir kad niekur nėra pats skaitęs savo poezijos. Užtat po to jo pora eilėraščių paskaitė aktorius Laimonas Noreika. O kai prieš skaitydamas paminėjo, kad poetas yra išeivis, Nyka-Niliūnas kategoriškai pasakė:

— Aš nesu išeivis!

O į poeto ir literatūros kritiko L. Jakimavičiaus klausimą, kodėl buvo psichologiniai motyvai, kad į Lietuvą jis neatvažiuo ankščiau, o tik dabar, praėjus 53-iesiems metams, Nyka-Niliūnas atsakė maždaug taip:

— Aš niekad nesijaučiau gyvenęs Amerikoje, o labiau Utenoje ar gimtuojuose Nemeikščiuose. Aš nepriėjau, neįleidau šaknų svetur. Skirtumas tarp jų ir manęs tik tas, kad jūs gyvenate Vilniuje, o aš Baltimorėje.

Klausimas iš salės: Tiek daug metų išgyvenote Amerikoje, o kalbate grynai lietuviškai, be jokios amerikoniškos kalbos įtakos. Kodėl taip?

Alfonsas Nyka-Niliūnas: Aš

neišmokau lietuviškai, aš kalbu tik aukštaitiškai.

Vilniuje besisvečiuojantis ir vakare dalyvavęs Kazys Almenas: Kaip atrodo Vilnius po pusšimtio metų nebuvimo, kas labiausiai krito į akį?

Alfonsas Nyka-Niliūnas: Kad niekas nepasikeitė, tik gatvės kiek daugiau purvynų ir apšėpusių namų. Bet senajame Vilniuje tas ir tinka.

Valentinas Sventickas: Ar Amerikos lietuvių aplinkoje patyrėte kokių sunkumų, problemų?

Alfonsas Nyka-Niliūnas: Jei yra dešimt lietuvių, tai aštuoni iš jų gali būti kuo nors nepatenkinti.

(Nukelta į 4 psl.)

Alfonsas Nyka-Niliūnas

PAVASARIO SIMFONIJĄ

Septintoji dalis

Pirmi pavasario lašai, nukritę ant galvos, mane taip sunkiai sužeidė,
Ir tirštoje nakties migloje glūdinčius namus,
Todėl aš negaliu klausyt, kaip židiny liepsna iš skausmo užia,
Kaip sunkiasi širdin lietaus šlamėjimas himus,
Ir paupy su vėju blaškosi pavasaris įtūžęs,
Nes aš dabar žinau, kad nepakilsiu po sunkia jausmų našta palūžęs,
Kol slėgs dvasia siaubingu platumu.

Todėl nueisiu, kur aistringai šlama sužeistos pavasario lietaus, kaip
aš, neramios
Kur dunkso sulyti namai, prikančią skausmą ir liūdni —
Ir imsiu šaukt: O, Viešpatie! Jie atsiliepia!
Ir pajusiu, kaip degsis ir liepsnos pavasario ugnis.
Tada sueis aplink mane visi namai ir žiburiai išblėsę,
O medžių šakomis pavasaris, kaip nesuvaldoma srovė galingai liesis,
Ir švies pavasario naktį jų pumpurais drėgn.

Tada į mano kūną grįš iš kažin kur vaikystės laimė.
Paimsiu juos visus už rankų kaip silpnus vaikus —
Ir pasikels pavasario nakties tamsoje kaimas
Ir eis su manimi plačiu pavasario lauku
Į saulę. O keliai bus nesuprantamos, bekraštės erdvės..
Ir man nebus sunku, kad jie kažkur, prikančią skausmą, palikti vieni
pasaulį, merdi,
Nerasdami iš begalinės nykumos kelių.

ELDORADO

Yra pasaulis nuostabus, kurio neranda niekas,
Nors turi jį savy, kankinasi dėl jo.
Dėl jo aš viską žemėje paniekinau,
Norėdamas ten vieng valandą klajot!

Yra ten namas mėlynom langinėm, vienišas;
Name gyvena palikti vaikystėje žaislai;
Giliai vidudienio tyloje miega mano dienos,
Ir būdi vėjas palaužtais sparnais.

Ant stalo vaza užmirštų gėlių; paveikslas senas Noe;
Išblyškusiame lange išpauštyti balandžiai šalia jo;
Kilnus pavasaris erdve su paukšteliais atplasioja,
Ir sutemų varpai išeina platumu klajot.

Tenai aš paimu ranka saulėlydį,
Ir senį vėją, tartum šunį, prie šalies veduos,
O sienos laikrodį vėl prie savęs glaudžiu kaip lėlę,
Žadedamas jų nepalikti niekad.

Ten užkeikti ir mano begalinių, kaip sapnai, svajonių lobiai,
Basi draugai, mergaitė, kas pavasarį atbėgdavus kieman;
Ten šimtmetis vėjas, rudens lapus pagrobęs,
Kaip ištikimas šuo pareinant laukia
Ir saugo juos, kad atiduotų man.

Tenai mane namų vaiduoklis senas sau ant kelių pasodinęs,
Kai tamsiaveidė sutema pareina iš toli,
Lyg sūnų rankom didelėm vėl apkabina
Ir prašo sunkiai vienumai jo nepalikt.

VASARA

Vasaros džiaugsmo tyloj laimingi sapnuoja kaštanai;
Saulė ir vėjas ramus dar miega parimę languose,
Švelnūs kaip liepų daina. Su vystančių lyg vainikais,
Spindinčios žemės spalvos, laimingas grįžta per kaimą
Faunas, ir jo sudulkėjusios lūpos, suskirdę nuo vėjo,
Dega rugpjūčio vidudienį, karštos kaip vynuogių kekės.
Sunkūs lelijų žiedai lyg sapnas ramų jo veidą
Puošia; jis neša ant rankų nimfos apsuvaigusį kūną,
Lankstų kaip medžiai audroj ir pridengtą degančiom rožėm;
Šiurkščios rankos delnais jos kūną liečia kaip varpos.
Girto Sileno vežimą, pilną garuojančio vyno,
Tempia per kaimą lėtai vainikuose skendintys jaučiai;
Karšto džiaugsmo taures iškėlę aukštai tamsiaodės
Neša prie lūpų drėgnų; amūrai, sulėkę kaip bitės
Žydintį vyšnių žieduosna, supasi sodų ramybę.
Namas, gatvė, takai ir paukštis, nuo vėjo pražilęs,
Skendi ugnį; laukuose — nė garso; kely — nė šešelio;
Verkia tik slenkstis tylus, tik kūkčioja senstančios durys,
Laukdamos žingsnių ramų jauniausio sūnaus palaidūno.
(Ten aš gimiau ir tenai iš spindinčios žemės išaugau).
Snaudžiantiam medžiui kieme, kaip motina, sėdi ant kelių
Senis, o liepų žiedai jam krinta glėbiais ant pečių
Gatvėmis bėga vaikai ir šaukia, ir švilpia, ir klykia,
Kol jų balsai erdvėse nugrimsta su miegančiais paukščiais.

Vasaros džiaugsmo tyloj įmieg sapnuoja fontanai;
Saulė ir vėjas ramus tik žiūri, kaip grįžta per kaimą,
Pilkas, kaip žemė, namo palinkęs sūnus palaidūnas;
Kojas jam laižo šuva; jam šypsoji durys iš džiaugsmo.
Sėdžiu prie lango, slaptai klausydamas vasaros balso:
Skamba ir vėl tolimoj Sileno girtaujančio dainos;
Senio veidas ramus, kad išeis, kad nemirs, bet sugrįš čia;
Miško pavėsy žalsvam maudosi krykšdomos nimfos,
Ir vėsiam vandeny panyra karštos jų krūtys.

EMAUS KELEIVIAI

Didžiulis medis, linkdamas į slenį,
Gelsvais žiedais dabino kelio dulkes
Ir bronzinius tylių keleivių veidus.
Kaip laivas, vakaras į slenį plaukė;
Raudonos burės, išskleistos virš sodų,
Lyg tunika saulėleidžio auksinė,
Sunkiu nakties aksomu švelniai supo
Palinkusios moters karališkas krūtis.

Ir namą apgaubė tamsa. Ant stalo
Spindėjo duona ir rūšių keleivių
Veidai ir surambėje, kietos rankos.
Jisai sėdėjo vidury, išvargęs,
Bet niekas nežinojo; ir kodėl
Jis šypsojosi? Šešeliuose, toli,
Skambėjo paskutiniai tylūs žodžiai
Venerai atneštos kuklios aukos.

Ant delno pasirėmęs storas vaikas,
Šiurkštus kaimietis — vyras ir švelni,
Kaip nedažytas rausvo molio indas,
Nutukus moteriškai — jo žmona —
Žiūrėjo jam į veidą, ir visi
Tikrai žinojo, kas yra ramybė.

MOTINOS DAINA

Mano motina dainavo dainą:
Jos akyse plaukė laivas.
Aš pasirėmiau aukštai ant stiebo,
Ir daina įsišaknijo širdyje.

Mano motina dainavo dainą:
Jos akyse skrido paukštis,
Ir didžiulis ažuolas, kovojojantis su vėjais,
Paslėpė tą paukštį sutemoj.

Mano motina dainavo dainą:
Jos akyse krito lapai,
Ir daina, ir veidrodys prieš langą
Buvo pilnas lapų ir rudens.

Mano motina dainavo dainą:
Jos akyse laivas ėmė skęsti;
Ažuolą su pagrobtu paukščiu nulaūžė
Ir pajudusiame veidrody paliko mus abu.

VYNO STEBUKLAS

Vanduo žinojo, visa, bet tylėjo;
Sunku jam buvo išlaikyti
Beprasmių džiaugsmo paslaptį,
Neleidusių atskleisti
Savęs, tik būti savimi: ištikimybė gamtai
Ir prieblandai, ir tylai
Ir išsipildymo šviesos pilniems namams.

Patriarchalinė tamsoj, ant apverstos amforos
Virpėjo žvake, pridengta sugrubusiais delnais,
Ir šypseną, norėjusi paslėpti
Smaragdą, degantį ant rankos
Užmiršusios krūtis, ir lūpas

Nebeatsimenančias lūpų:
Ir ji žinojo visa, bet tylėjo,
Tiktai vestuvių eisenos ir ženklų laukiančiai šokėjai,
Nežinančiai ir nenorėjusiai žinoti, bet gyventi,
Prisiminė lankstus liemuos,
Šilta kaip žemė drobė ir ugnies
Įkaitinta keista daina.

Staiga vanduo užsidegė vynu,
Ir sutemos, išsišakoję milžiniškais medžiais,
Apraizgė kūnus; dantyse ir gomury
Nubudo prarastojo rojaus atminimas; rankos
Prisiminė krūtis stangrumą; lūpos
Pajuto vynuoges, ir kaip nuvytęs žiedas
Į dulkes krito amžinybės ilgesys.

VIDUDIENIS

Rankos laukia amžinai.
Ant stalo liko
Mėlynos hortenzijos, dulketų
Lūpų dėmės akyse
Ir tavo
Džiaugsmo lygtys, užrašytos
Šalta atminties kreida
Būties lentoj.

Apaštalai keliauja į Wisconsin

(Atkelta iš 1 psl.)

skulptorium, kurio medžio skulptūros turėjo būti išstatytos parodoje, tai buvo Adolfas Vi-luckis iš Kretingos. Jis su kitais liaudies meistras demonstravo medžio skulptavimo meną. Kai aš su etnografais važinėju po Lietuvą, dažnai sustodavau kapinėse; ten irgi mačiau gana daug medinių paminklų, padarytų tų pačių autorių, kuriuos matysime ir šioje parodoje. Nors jie dažnai nepasirašo pavardės ant skulptūros, bet iš stiliaus galima autorių atpažinti, pavyzdžiui, Ipolitą Užkurnį, kurio antkapinių paminklų Lietuvoje yra turbūt keli šimtai.

— Praėjusį pavasarį parodos rengimo reikalais lankėsi Lietuvoje ir ten susitikau su kai kuriais skulptūrų autoriais. Ką galėtum iš kelionės apie šiuos liaudies meną papasakoti?

— Pernai pavasarį Lietuvoje buvau tik dvi savaites, tai reikėjo labai visur skubėti. Esu labai dėkinga giminei, kurie mane vežiojo pas menininkus ir į gamtą pamatyti skulptūrų parkus ir paminklus. Su Kristina Ivonyte, mano pusseserės dukra ir jos lietuvių kalbos mokytoja Utenoje, aplankėme Lietuvos Bitininkystės muziejų, kuris yra pilnas puikių liaudies skulptūrų. Aplankėme ir liaudies skulptūrų parką: jie abu yra Nacionaliniame parke, Ignalinos rajone, Aukštaitijoje. Po to, su Liule Labutiene, kita pussesere, važiuojame į Abingą. Ten yra skulptūrų paminklas nacių nužudytiesiems per Antrąjį pasaulinį karą kaimo gyventojams. Taip pat nuvažiuojame ir į Juodkrantę apžiūrėti Raganų kalną. Tenai raganos užburė mano fotoaparata, nes jis staiga sušlubavo. Bet vis tiek buvo smagu, spėjome net nulekti iki Baltijos jūros kranto pasirinkti gintarelių (kaip tik buvo po balties audros, jų buvo labai daug). Iš ten nuvykome į Klaipėdą pas Angelę, kuri nuvežė mus pas skulptorių Vytautą Majorą, kuris gyvena netoli Klaipėdos. Jis turi nuostabią sodybą, pilną medinių ir geležinių skulptūrų — riteriai joja, arkliai žvengia, geležinis vilkas staugia. Tikras lietuviškas „Disney World“. Majoras — įdomus žmogus, kurio visa gyvenvietė yra lyg skulptūrų parkas. Jo „Ragana — kėdė“, „Muzikantas“ ir „Herkus Mantas“ bus šioje parodoje. Jis pats yra labai panašus į „Herkus Mantą“.

Su tautodailės tyrinėtoja Ale Počiulpaite iš Lietuvos Liaudies kultūros centro Vilniuje, aplankėme Ipolitą Užkurnį, kurio

Ipolito Užkurnio drožinys: „Kristus kankinamas“

Abingos paminklas vienam kankiniui (jį buvo keturi-sadešimt, kuriuos 1943 metais nužudė vokiečiai, o kaimą sudegino)

skulptūrų šioje parodoje bus daugiausia (13). Jis irgi labai įdomus žmogus, kuriam netrūksta energijos, nors jam jau per 70 metų. Aš parsivežiau jo sukurtą šv. Antaną, kurį išstatysime parodoje. Jis man prisakė nunešti skulptūrą į Vilniaus katedrą, pas kleboną, kad pašventintų. Taip pat Užkurnys man įsakė, kad paprašytum kleboną uždegti žvakę, nes kitaip „nematys“. Taip ir padariau. Kunigas Gintaras Petronis, kuris Užkurnį pažįsta, uždegė net dvi žvakes.

— Kada bus parodos atidarymas ir kaip vyksta ruošos darbai?

— Parodos atidarymas bus gegužės 30 dieną, 5:30 v.v., Elvehem meno muziejaus patalpose, 800 University Avenue, Madison, Wisconsin, tel. (608)

Vytauto Majoro sodyboje: „Staugiantis vilkas“

263-2246. Po atidarymo vyks ir vaišės, kuriomis rūpinasi Madison-Vilniaus miestų draugystės organizacija. Paroda tęsis iki šių metų liepos 12 dienos.

Paruošiamieji parodos darbai prasidėjo jau senokai, prieš porą metų. Teko daug laiko skirti parodos katalogo paruošimui ir redagavimui. Katalogas bus išsamus ir gausiai iliustruotas lietuvių medžio skulptūrų nuotraukomis, kurias padarė profesionalas amerikietis fotografas.

Išsamų straipsnį katalogui apie medžio skulptūras ir liaudies meną iš Lietuvos atsiuntė menotyrininkė dr. Alė Počiulpaite. Jos straipsnis buvo parašytas lietuvių kalba. Į anglų kalbą jį išvertė profesorius dr. Edmondas Saliklis. Kitą platų straipsnį apie lietuvių medžio skulptūrų meną paruošė Uni-

versity of Wisconsin tautodailės skyriaus vadovė dr. Beverly Gordon.

Daktarantė Milda Bakšytė-Richardson, studijuojanti meno istoriją Boston University, parašė straipsnį apie pakelių kopytstulpinius Lietuvoje. Aš pati irgi parengiau straipsnį apie liaudies meno medžio skulptūras. Kryptį visam straipsniui pasiūlė University of Wisconsin istorijos fakulteto profesorius dr. Alfred Erich Senn.

Parodos katalogui įvadą parašė Elvehem meno muziejaus direktorius dr. Russell Panzenko, kuriame jis sako:

„Mes renkame, saugojame, studijuojame ir rodome meno kūrinius, kurie padeda mokslui, tyrinėjimams, visuomeniniams, kultūriniais ir švietimo tikslams University of Wisconsin, Madison. Mes tai darome, todėl, kad vaizdinis menas praturtina individo žmogiškąją patirtį; ir dar todėl, kad meno pažinimas yra integrali dalis suvokimo skirtingų kultūrų tiek praeities, tiek ir jų dabartinės. Ši paroda, pavadinta 'Šventas medis: dabartinės lietuvių medžio skulptūros meno atgimimas', yra puikus šio tikslo įgyvendinimas“.

— Ką galėtumėte, Rūta, dar pasakyti apie šią lietuviškų apaštalių, raganų ir nykštukų išvyką „pavandrovoti“ po Lietuvos gamtą primenančią Wisconsin'ą?

— Aš kviesčiau, kad ir tolimesnių apylinkių lietuviai, ne vien tik tie, kurie domisi mediniais nykštukais ir raganomis apsilankytų parodoje, Madison'e, o gražioji Wisconsin'e gamta tikrai turėtų privilioti ne vieną. Netoli Madison'o yra norvegų imigrantų miestelis Mount Horeb, kuris yra pilnas nykštukų. Ten yra įruošta „Little Norway“ vietovė, kuri primena Rumšiškės muziejų. Tai galėtų būti labai smagi vasaros išvyka.

Dėkojame dr. Rūtai Saliklienai už pašnekesį apie šį kultūrinį renginį, kuris Madison, Wisconsin ir apylinkių amerikiečiams, o taip pat vasarą ten pravažiuojantiems daug turistų, taip pat ir daugeliui lietuvių suteiks puikią progą pasigrožėti lietuvių liaudies meno medžio skulptūromis.

Kalbėjosi Juozas Končius

• **Kaišiadorys.** Kovo 17 d. čia buvo surengta Kaišiadorių vyskupijos kunigų dvasinio atsinaujinimo diena.

Džoja Barysaitė fotografuoja Valdą Adamkų

Džoja Barysaitė, Lietuvos prezidentūros fotografe, Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois, eksponuoja antrąją seriją apie Valdą Adamkų. Pirmoji jos paroda, vykusią šių metų sausio mėnesį, rodė Adamkaus kampanijos į Lietuvos prezidentūras įvykių momentus. Šioji — apie jau prezidentu tapusio kandidato inauguracijos iškilmes. Rinkiminę kampaniją Džoja fotografavo „sau“, neturėdama oficialių įgaliojimų. Ši karta — kaip Lietuvos „Baltųjų rūmų“ korespondentė. Ir viena, ir kita fotografijų serija estetiniu požiūriu tolygios — tos pačios rankos ir tos pačios mąstysenos atlikti darbai. Visos nuotraukos spalvotos, apšviestos įprastinės blyksės, sustabdancios laiko akimirka žaibo greitumu ir gerai bei aiškiai apšviečiančios fotografuojamus žmones, ypač jų veidų bruožus. Tad fotografinės technikos požiūriu abi serijos panašios. Jokio noro šokiruoti nėra.

Abiejų serijų tematika irgi ta pati — apie Valdą Adamkų. Skirtumai atsiranda, stebint nufotografuotų žmonių nuotakas. Kampanijos metu žvelgdami į Valdą Adamkų ir jo štabo narius, pajuntame įtampos, netikrumo, na, ir vilties mišinį. Naujai išrinkto prezidento inauguracijos iškilmėse visa tai jau praeitis. Žmonės linksmi, žvalūs, šventiški. Be to, ir interjerai kitoki. Iš ankštų ir tik kam-

Prez. Valdas Adamkus ir žmona Alma prezidentūros kieme surengtoje Atvelykio šventėje vaikams. Jaunieji svečiai juos apdovanojo pirmosiomis Lietuvos miško žibutėmis. Nuotr. Eltos

pianijos plaktais dekoruotų patalpų patenka į erdvas restauruotas Lietuvos prezidentūros sales, Katedros aikštes, kur daug gražių žmonių, paradinių rikiučių, žymių personazų. Džojos naujai įsigytas postas vertė ją stebėti įvykius iš pirmųjų vietų, gaudyti pačius svarbiausius momentus. Viskas atlikta gerai. Dokumentacija be priekaištų. Fotografijų serijos vaizdas įvykiuose nedalyvau-

siam pakankamai aiškus. Toks jis turėtų išlikti ir ateities kartoms. Galima tikėtis, kad Džoja Gunda Barysaitė — jauna ir vikri fotoreporterė — tęs šį darbą sėkmingai ir pateiks mums ir istorijai neįkainojamos vertės dokumentaciją apie „amerikoniškojo“ Lietuvos prezidento veiklą Lietuvos laui.

Algimantas Keszys

Vakaras Vilniuje su Alfonsu Nyka-Niliūnu

(Atkelta iš 3 psl.)

Valentinas Sventickas: Ar yra skirtumų tarp Lietuvoje ir išvyktoje kuriamos mūsų literatūros?

Alfonsas Nyka-Niliūnas: Didžiausia nesąmonė daryti tokį skirtumą.

E. Ališanka: Koks santykis tarp jūsų poezijos ir kritikos?

Alfonsas Nyka-Niliūnas: Mano kritikos darbai atsitiktinai dalykas. Man reikėjo rašyti kritikos straipsnius, nes nebuvo kam.

Klausimas iš salės: Kaip jums atrodo lietuvių literatūra vakarų literatūros kontekste?

Alfonsas Nyka-Niliūnas: Vakarų literatūra yra vakarų literatūra, o Lietuvos — lietuvių literatūra.

Valentinas Sventickas: Jūs dalyvavote žeminių samborių, antologijoje „Žemė. Kuo šis poetas bėrėlis, samboris jums buvo svarbus?”

Alfonsas Nyka-Niliūnas: Jei ką nori padaryti, reikia jungtis. Tą ir padarė grupė mūsų poetų. Didelį vaidmenį turėjo Kazys Bradūnas. O šiaip man rodosi, kad visą savo gyvenimą rašau vieną eilėraštį. Mano poezija man atrodo viena (kaip viena visuma).

Valentinas Sventickas: Bada-mas ne Lietuvoje, ar sekėte mūsų sovietmečio literatūros procesą? Kokia čia buvo jūsų refleksija?

Alfonsas Nyka-Niliūnas: Aš žinau, kad to laiko Lietuvos rašytojai buvo lyg supantoti, rašė ir kalbėjo per prievartą. Bet Jonas Aistis yra pasakęs, jog norint padaryti ką nors gero, reikia kiek prisibijoti. Visur ir visada lemia kūrėjo talentas. Pasiteisinimas, kad buvo priešpauža, mažai galioja. Yra labai stiprių ir silpnų asmenybių. Vieni Lietuvos rašytojai tuomet geriau atsilaukė, kiti — blogiau.

Juozas Aputis: Metmenyse buvo išspausdinti jūsų dienoraščių fragmentai. Ar tęsėte savo dienoraštį?

Alfonsas Nyka-Niliūnas: „Baltųjų lankų“ leidykla žada išleisti mano dienoraščių knygą, apimančią 1938-1970 metus.

Valentinas Sventickas: Ar sulauksime kitų Jūsų naujų knygų?

Alfonsas Nyka-Niliūnas: Aš negaliu tai planuoti, galbūt išleisiu vertimų.

N. Abrutytė: Ar prenumeruojat mūsų kultūrinę spaudą?

Alfonsas Nyka-Niliūnas: Gaudau ir skaitau Kultūros barus, Literatūrą ir meną, rašytojų sąjungos žurnalą Metai.

Sigitas Geda: Ar dabar atvažiuoti į Lietuvą pretekstas jums buvo valstybinė premija?

Alfonsas Nyka-Niliūnas: Aš nesu premijų šalininkas, premijas reikėtų palikti žemės ūkio parodoms ir skirti, pavyzdžiui,

už gerai išaugintą jautį.

Kazys Bradūnas: Mūsų kartos rašytojai ir literatūra atėjo nuo žagrės, o dabartiniai jaunieji Lietuvos poetai, galima sakyti — nuo šilgatyvio. Kokia tavo nuomonė apie mūsų jau-nųjų poeziją?

Alfonsas Nyka-Niliūnas: Galiau atsakyti kaip Levas Tolstojus, paklaustas apie savo žmogų. Jis sakė, kad į tą klausimą jis atsakys tik tada, kai ji paslėps karstas.

Rašytojų svečiui Alfonsui Nyka-Niliūnui buvo pateikta ir daugiau klausimų. Kiek įsidėmėjau, suspėjau — tiek ir užrašiau, galbūt jie ne visai tikslūs, užrašyti ne žodis žodiu, bet manau, kad svarbesnės Alfonso Nykos-Niliūno mintys čia atpa-sakotos.

Lietuviški juodvarniai

(Atkelta iš 2 psl.)

Lithuanian Artists in Australia, 1967), lietuviškuose renginiuose demonstravo įvairius grafikos technikos metodus.

Jaunystėje giliai į dailininko sielą įsirezusi lietuvių liaudies kūryba jo neapleido ir užjūrioje. Tik čia juodvarnius pakeitė egzotiški pietų paukščiai emu, kukabūros, lietuvių senelės ir gimtuosius peizažus — Australijos aborigenai, kengūrų medžioklės, vėsių, žuvų siluetai, spalvinga Australijos gamta. Paveikslai savo šiaurietiška ramybe ir savita pasaulėjauta išduoda, kad juos kūrė lietuvis, kuris, nors lepinamas kaitrios saulės ir apsuptas spalvingų paukščių, siela ilgejoji Lietuvos.

Sydney universitete savo diplominį darbą apie Vaclovo Rato-Rataiskio kūrybą apgynusi menotyrininkė Genovaitė Kazokienė prieš dvidešimt metų teigė, kad menininko išsivertė Lietuvos girių paukščiai tolimo dienoraštį.

joje Australijoje tik išspausdinti pakito ir ilgesio ir saulėtų svajonių efemeriškus įvaizdžius, o dabar su meile grįžta į gimtuosius namus.

Pietų Kalifornijos dailininkai

„Trijų perspektyvų“ parodoje nuo šių metų kovo 31 iki gegužės 10 dienos dalyvauja dailininkė Virga Šiaucionaitė, drauge su tapytojomis Gay Stodder ir Arti Baker. Tarp keliolikos Šiaucionaitės darbų tėra tik keli lig šiol neekspozuoti. Paroda veiks Palos Verdes, Kalifornija, Prekybos centre, „The Artist's Studio“ galerijoje.

Atidarymo metu sutiktas skulptorius-tapytojas Jurgis Šapkus, gyvenęs Redondo Beach, Kalifornija, pasakė, jog liepos mėnesį, bus atidaryta jo tapybos kūrinių paroda Vilniuje. O kaip su skulptūromis? Per keblu ir per brangu jas nugabenti į Lietuvą.

Pr. V.

Bitininkystės muziejaus Ignalinos rajone

„Bitininkas ragauja medį“, Bitininkystės muziejaus Nacionaliniame parke, Ignalinos rajone.